

МІЖНАРОДНІ НАУКОВІ КОЛАБОРАЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМ СТІЙКОСТІ СИСТЕМИ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Тимчишин Андрій

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Університету «Україна»*

Тимчишин Катерина

*викладач Івано-Франківського фахового коледжу
Київського університету інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Івано-Франківськ, Україна*

Повномасштабна війна в Україні спричинила безпрецедентні кризові явища у сфері вищої освіти та науки: зокрема, відбулись значні руйнування інфраструктури, активізувалась масова міграція науковців та здобувачів вищої освіти, що супроводжується різким скороченням фінансування наукових досліджень. За даними UNESCO, пошкоджено чи зруйновано понад 1443 наукові об'єкти, а понад 10 000 науковців були змушені залишити роботу в Україні [1, с. 5]. Такий стан речей створює загрозу зниження інтелектуального потенціалу держави та послаблює її конкурентоспроможність у глобальному науково-освітньому просторі.

Водночас саме в умовах війни міжнародні наукові колаборації стають одним із ключових інструментів забезпечення стійкості наукової системи, безперервності дослідницької діяльності та формування підґрунтя для подальшого розвитку наукового середовища. Міжнародні дослідження засвідчують зростання частки публікацій українських учених із закордонними співавторами (до 32,2 % в університетах та понад 40 % у НАН України), що є позитивним маркером інтеграції в європейський та світовий дослідницький простір, а також показником здатності українських науковців адаптуватися до глобалізаційних процесів. [2, с. 44]. Однак зростання міжнародної співпраці потребує належного правового регулювання: від захисту прав інтелектуальної власності до регламентації академічної мобільності.

Важливим ресурсом підтримки виступають міжнародні освітньо-наукові програми, в яких Україна бере активну участь: Horizon Europe, Erasmus+, грантах UNESCO та UNICEF. Зокрема, у рамках «Horizon Europe» створено спеціальні механізми для інтеграції українських дослідників у європейські проєкти, що дозволяє забезпечувати сталість наукових шкіл та формувати нові напрями досліджень [3, с. 118]. Приклади успішних практик також демонструють благодійні ініціативи та освітні

стартапи, а також численні стипендіальні фонди, які сприяють мобільності викладачів і здобувачів вищої освіти, поширенню принципів академічної доброчесності та інституційному розвитку університетів. Водночас важливу роль відіграють недержавні ініціативи, (наприклад, освітній стартап Svitlo School), які завдяки міжнародним партнерам забезпечують онлайн-доступ до навчання та розвиток soft skills у дітей та здобувачів освіти, постраждалих від війни [4, с. 233].

Однак зростання інтенсивності міжнародної співпраці неминуче висуває вимогу до удосконалення правового регулювання. В умовах воєнного стану особливої актуальності набувають питання правових аспектів міжнародних наукових колаборацій. Серед актуальних викликів варто виокремити:

- розробка правових механізмів забезпечення захисту українських науковців за кордоном;
- гармонізація українського законодавства з правом ЄС у сфері науки та освіти;
- забезпечення прозорості та підзвітності використання грантових ресурсів;
- питання рівного доступу до міжнародних фондів фінансування;
- правові гарантії захисту інтелектуальної власності у міжнародних дослідницьких консорціумах [5, с. 77].

Таким чином міжнародні наукові колаборації виступають не лише механізмом збереження академічного потенціалу України, а й фундаментом майбутньої відбудови та інтеграції у глобальний науково-освітній простір. Вони створюють умови для модернізації системи вищої освіти, інтеграції до європейського дослідницького простору та формування нової культури наукової взаємодії, заснованої на принципах довіри, відкритості та відповідальності. Ефективне правове регулювання цих процесів є стратегічною умовою стійкості й конкурентоспроможності вітчизняної науки та освіти в умовах глобалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. UNESCO. Science, Technology and Innovation Outlook for Ukraine. Paris: UNESCO, 2023. P. 5–12.
2. Hladchenko M. International Collaboration and Citation Impact of Ukrainian Universities. Higher Education Review. 2025. № 2. P. 40–52.
3. European Commission. Horizon Europe Support for Ukraine. Brussels, 2024. P. 115–120.
4. Svitlo School Annual Report 2022–2025. Kyiv, 2025. P. 230–240.
5. Ілійчук Л. Українська освіта в умовах війни: нові виклики та правове регулювання. Вісник Прикарпатського університету. 2024. № 3. С. 70–80.